

Sygn. akt IV KO 96/20

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk

w sprawie **S. D.**

skazanego z art. 294 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 15 października 2020 r.,

wniosku obrońcy

o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego I.Z.

od udziału w sprawie,

na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. i art. 42 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł

wyłączyć sędziego Sądu Najwyższego I.Z. od udziału w sprawie

S. D. o sygn. akt IV KK 290/20.

UZASADNIENIE

W dniu 3 lipca 2020 r. do Sądu Najwyższego wpłynęła kasacja obrońcy skazanego S. D. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 lutego 2020 r., sygn. akt II AKa (...), utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w C. z dnia 11 września 2019 r., sygn. akt II K (...). Jednym z zarzutów w niej sformułowanych (i bardzo szeroko uzasadnianym) jest „uchybiecie wymienione w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. poprzez nienależyte obsadzenie Sądu II instancji, rozpoznającego rozprawę apelacyjną i wydającego wyrok, w składzie którego orzekał SSA M. C., powołany do pełnienia urzędu na podstawie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 października 2019 roku o numerze 1130.49.2019 (Monitor Polski z 2020 roku, poz. 19), na wniosek o numerze [...] /2018, złożony przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną

w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 roku, poz. 3 ze zm.; dalej: ustawa o KRS), co w konsekwencji doprowadziło również do rażącego naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 roku, nr 61, poz. 284 ze zm.), art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 19 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej”. Sprawa została zarejestrowana pod sygn. IV KK 290/20 i przydzielona Sędziemu Sądu Najwyższego I.Z..

W dniu 18 sierpnia 2020 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek sporządzony przez obrońcę skazanego S. D. o wyłączenie „sędziego I.Z. od rozpoznania sprawy o sygn. akt IV KK 290/20, ponieważ występują w niej okoliczności, które mogą wywołać uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego w rozumieniu dyspozycji art. 41 § 1 k.p.k. W uzasadnieniu wniosku podniesiono, że sędzia I.Z. został powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego w dniu 7 maja 2020 r. w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, a charakter „...postawionego przez obronę zarzutu kasacyjnego - uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. poprzez nienależyte obsadzenie Sądu II instancji, w składzie którego orzekał sędzia M. C., powołany do pełnienia urzędu na wniosek złożony przez Radę, ukształtowaną w trybie określonym ustawą o KRS, stanowi okoliczność, która może wywołać uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego I.Z. w rozumieniu dyspozycji art. 41 § 1 k.p.k.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przed przystąpieniem do ewentualnej, merytorycznej oceny wniosku należy rozstrzygnąć kwestie natury formalnej.

W dotychczasowym, ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało przesądzone, że formułowanie wniosku o wyłączenie sędziego jest dopuszczalne

dopiero z chwilą wyznaczenia składu orzekającego w konkretnej sprawie. Nie jest więc możliwe występowanie z takim wnioskiem w stosunku do sędziów, którzy hipotetycznie, z uwagi na orzekanie w sądzie właściwym, mogliby w składzie sądu wyznaczonego do rozpoznania sprawy się znaleźć (tak np.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2010 r., WD 7/10; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2010 r., WD 3/10; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2013 r., III KK 227/13).

Tak ukształtowana linia orzecznicza musi jednak podlegać weryfikacji z powodu zmiany dotychczasowego sposobu wyznaczania składu sądu wprowadzonej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 grudnia 2018 r. Regulamin Sądu Najwyższego (Dz. U. z 2018 r., poz. 660 ze zm.), zgodnie z którym sprawy przydzielane są sędziom według kolejności alfabetycznej nazwisk na liście sędziów pełniących urząd na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego oraz sędziów delegowanych do pełnienia czynności w Sądzie Najwyższym, orzekającym w izbie (§ 83a ust. 2 w zw. z § 15 ust. 2 pkt 3a). Konsekwencją tej regulacji jest, w istocie, wyznaczenie sędziego, któremu przydzielono sprawę do składu sądu w niej orzekającego, mimo że do wyznaczenia składu sądu do rozpoznania tej sprawy dochodzi w terminie późniejszym. Tylko zdarzenia o charakterze wyjątkowym, jak np. przejście sędziego w stan spoczynku, złożenie go z urzędu, śmierć mogą tę sytuację zmienić. Powoduje to konieczność dopuszczenia możliwości złożenia wniosku o wyłączenie sędziego, któremu przydzielono sprawę według omówionych zasad, ponieważ z tym zdarzeniem wiąże się jego udział w składzie sądu (nawet jeżeli nie będzie sędzią sprawozdawcą).

Jako że wniosek o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego I.Z. został wniesiony po przydzieleniu mu sprawy IV KK 290/20, uznać należy, że jest on dopuszczalny i podlega rozpoznaniu, zachowane zostały bowiem również pozostałe warunki formalne wskazane w przepisach Kodeksu postępowania karnego.

Kolejną kwestią wymagającą wstępnego rozstrzygnięcia jest właściwość sądu do rozpoznania tego dopuszczalnego wniosku. Zgodnie bowiem z treścią art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2019 r., poz. 825;

dalej: usn) ustaloną art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 190) do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Przypomnieć tu należy, że zarzut sformułowany we wniosku autorstwa obrońcy skazanego S. D. dotyczy wątpliwości co do bezstronności sędziego w rozumieniu regulacji prawnej wynikającej z treści art. 41 § 1 k.p.k. Nawet w orzecznictwie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych podkreśla się, że pojęcia takie jak: bezstronność i niezawisłość, nie są ani równoznaczne, ani równoważne (zob. np. postanowienia z dnia: 13 maja 2020 r., I NWW 22/20; 21 maja 2020 r., I NWW 19/20; 3 czerwca 2020 r., I NWW 28/20). Wobec tego, że ustawodawca przekazał do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych jedynie takie wnioski o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma toczyć się postępowanie, których podstawą są zarzuty dotyczące braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, trzeba uznać, iż wnioski o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma toczyć się postępowanie, oparte na innych podstawach, nie podlegają rozpoznaniu na zasadzie określonej w art. 26 § 2 usn. W zaistniałej zatem sytuacji procesowej, w sprawie IV KK 290/19 S. D. , właściwość Izby Karnej Sądu Najwyższego do rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego I.Z. jest niepodważalna.

Przesądzenie tych potencjalnych wątpliwości umożliwia merytoryczne rozpoznanie wniosku.

W myśl art. 41 § 1 k.p.k. sędzia ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w określonej sprawie.

Przez pojęcie bezstronności należy rozumieć obiektywną bezstronność sędziego, w tym zarówno subiektywne poczucie sędziego co do własnej bezstronności, jak i bezstronność w odbiorze zewnętrznym opartą na zobiektywizowanych

przesłankach i analizowaną przez odwołanie się do oceny sytuacji dokonanej przez przeciętnego, rozsądnie rozumującego obserwatora procesu [zob. D. Świecki (red.), uwagi do art. 41 k.p.k. (w:) Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2020; wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 27 stycznia 1999 r., K 1/98, OTK-A 1999, z. 1, poz. 3; z 20 lipca 2004 r., SK 19/02, OTK-A 2004, z. 7, poz. 67].

Nie bez znaczenia dla oceny kryterium bezstronności pozostaje też orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wskazuje się w nim na aspekt subiektywnej i obiektywnej bezstronności sędziego. Kryterium subiektywne dotyczy oceny osobistego przekonania sędziego orzekającego w konkretnej sprawie, przy czym osobista bezstronność członka składu sędziowskiego jest dorozumiana, chyba że pojawiają się dowody przeciwne. Z kolei kryterium obiektywne zobowiązuje do ustalenia, czy sędzia daje wystarczające gwarancje, by wykluczyć jakąkolwiek wątpliwość co do jego bezstronności na podstawie jego zachowania, a nawet pewnych pozorów. W wypadku tego kryterium powinno też zostać rozważone, czy istnieją podlegające ustaleniu fakty, które mogą wzbudzić wątpliwości co do bezstronności sędziego. W tej kwestii znaczenie może mieć również odbiór w oczach opinii publicznej [zob. D. Świecki (red.), uwagi do art. 41 k.p.k. (w:) Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2020; wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z dnia 10 października 2000 r., 42095/98, *Daktaras v. Litwa* oraz z dnia 10 kwietnia 2003 r., 39731/98, *Sigurdsson v. Islandia*].

Kontrola standardów bezstronności nie może z całą pewnością pozostawać też w oderwaniu od obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej regulacji prawnych, tj.: art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Wszystkie te unormowania wyznaczają kryteria właściwego prowadzenia postępowania sądowego. Jedno z nich dotyczy zachowania bezstronności każdego członka składu orzekającego w danej sprawie. Spełnienie m. in. tego wymogu jest nieodzowne do realizacji prawa do sądu. Standard ten obejmuje w równym stopniu sądy wszystkich szczebli i wszystkich instancji. Bez jego przestrzegania nie można

twierdzić czy nawet domniemywać, że konkretny organ orzekający jest sądem. Bezstronność bez wątplenia musi być stałym elementem ustroju i pozycji sądu jako organu rozpoznającego sprawy i ferującego wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. W innym wypadku mogłoby dojść do sytuacji, w której różne podmioty wpływałyby na proces orzekania, niepewna byłaby także samodzielność sędziego, a nawet nie można by było wykluczyć funkcjonowania tzw. sędziów dyspozycyjnych. Taka sytuacja w demokratycznym państwie prawa jest niedopuszczalna.

Przenosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy, należy stwierdzić, co następuje.

Sędzia I.Z. został powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego w dniu 4 maja 2020 r. (Monitor Polski z 2020 r., poz. 534). Niewątpliwie akt powołania został mu wręczony z rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3). Pozostaje więc w tożsamej sytuacji prawnej i faktycznej, co objęty zarzutem kasacyjnym sędzia Sądu Apelacyjnego w (...) M. C. . Zatem w przydzielonej mu sprawie zmuszony byłby do rozstrzygania kwestii bezpośrednio odnoszących się także i do niego, byłby więc, w istocie, sędzią orzekającym we własnej sprawie.

W tej sytuacji konieczne było wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego I.Z. od udziału w przedmiotowej sprawie, bowiem nie ulega wątpliwości, że niezależnie od subiektywnego nastawienia sędziego, zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, iż w odbiorze zewnętrznym, w pierwszej kolejności osób biorących udział w postępowaniu, mógłby zostać uznany za sędziego niedającego gwarancji bezstronnego rozpoznania wniesionej kasacji.

Nie zmienia tej konstatacji fakt, że jako członek składu Sądu Najwyższego zobowiązany do rozpoznania cytowanego zarzutu kasacji byłby związany uchwałą połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSA I – 4110 – 1/20), której wiążący nadal charakter został podkreślony postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2020 r.,

wydanym w sprawie I KZP 1/20 (OSNKW z 2020 r., z. 7, poz. 26). Okoliczność ta mogłaby pogłębić dylematy związane z rozpoznawaniem sformułowanego w punkcie 1. kasacji zarzutu.

Podsumowując, wniosek obrońcy skazanego S. D. wskazujący na występowanie w sprawie okoliczności, które mogą wywołać uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego Sądu Najwyższego I.Z. w rozumieniu art. 41 § 1 k.p.k. uznać należało za w pełni uzasadniony.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.